

2. Ki vagy mi dönt?

Mindenekelőtt ahhoz a kérdéshez kell visszatérni, hogy milyen mértékben dönthet az egyén saját nemzeti hovatartozásáról. A voluntarizmus minimumát megfogalmazó kérdés pozitív megválaszolásának lehetetlensége jelentős befolyással bírna a nemzeti jogok jellegére. Ha ugyanis az egyén nem képes ilyen döntés meghozatalára, akkor nemzeti hovatartozásáról csak legfeljebb mint adottságról lehet szó, s ezen adottság előnyeinek, illetve hátrányainak erkölcsi dimenzióiról.¹⁴⁸

A nemzeti hovatartozás ebben az esetben legfeljebb olyan típusú erkölcsi megítélés alá eshetne, mint például a nemi hovatartozás vagy az eltérő bőrszín kérdése. Ebben az esetben viszont felvetődhetne a nemzeti különbségek faji magyarázata. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a nemzet individuálisan választható, az egyén képes dönteni nemzeti hovatartozásáról.¹⁴⁹ Ám éppen a primordializmus érvei kapcsán az is világos, hogy döntését olyan adottságai is befolyásolják, melyeket társadalmi környezetétől kap, és amelyek egyben nemzeti identitásának elemeit képezik, mint például a lélektani tényezők, az anyanyelve, a neveltetése kapcsán kapott nemzeti természetű kulturális ismeretei, a nemzeti jelleggel is bíró szokásai és a sor, mint az már kiderült, végleges pontossággal lezárhatatlan. Ugyanakkor e sor egyes elemeinek esetlegesen eltérő súlya hatással lehet az egyén döntésére. Ezért a fenti elemek némelyikét külön is meg kell vizsgálnunk a nekik tulajdonított kivételes jelentőség miatt.

Mindenekelőtt az egyén nemzeti identitásának lélektani tényezőivel kapcsolatos álláspontokat kell szemügyre vennünk éppen a liberális nacionalizmus azon feltételezésével kapcsolatban, hogy itt a józan ész által ellenőrizhetetlen szenvedélyről van szó, s éppen ezért indokolt az állam hatalmának alkalmazása.

Először is nyilvánvaló, hogy a nacionalizmusnak vannak érzelmi elemei, ezek jelentősége tagadhatatlan. Ebben az eset-

ben legalább két lehetőséggel kell számolnunk. Az első szerint olyan szoros kötődésről van szó, amelyet nem bír eltépni az egyén, azaz ebben az esetben elvileg beszélhetünk a törzsi kapcsolatok újjáéledéséről. A második esetben fennmarad annak a lehetősége, hogy az egyén képes dönteni nemzeti hovatartozása tekintetében, azaz nemzeti identitásának érzelmi vonatkozásai nem uralják. Továbbá a vizsgálódás tárgya nemcsak az, hogy az egyén nemzeti identitásának érzelmi elemei meghatározó jelentőséggel bírnak-e vagy sem, hanem egyben az is, hogy milyen jellegűek. Agresszív szenvedélyek-e, vagy ez nem szükségszerű sajátosságuk.

Végül pedig arra a kérdésre kell választ adnunk, hogy lehet-e a nacionalizmusnak morálpszichológiája, és ha lehet, túlmutat-e a klasszikus utilitarizmus szempontjain. Vagyis mivel a nacionalizmus érzelmi elemeinek jelentősége nyilvánvaló, létezhet-e a nacionalizmus morálpszichológiájának olyan változata, amely lehetővé teszi a nacionalizmus emberi jogi interpretációját.

Ennek kapcsán meg kell válaszolni azt a kérdést, hogy a nemzeti érzésvilág és annak konkrét jellege mennyiben következik szükségszerűen az ember lelkivilágának alapvető elemeiből, része-e óhatatlanul az emberi identitásnak, valamint azt, hogy a nemzeti érzések szükségszerűen olyan szenvedélyek-e, melyek kizárják az eltérő nemzetiségű személyek nemzeti érzéseivel történő azonosulást és ezzel a velük való érzelmi kommunikációt, azaz a nemzeti érzés lényegét tekintve agresszív-e vagy sem.